

Výzkumný návrh

Téma: Muž na rodičovské dovolené

Metodologie sociálních věd (SOC706)

Iva Hilbertová

Učo 181743, B – PS SO kombinované, Iva.Hilbertova@seznam.cz

Zdeněk Paulenka

Učo 181680, B – SO MV kombinované, zdenek.paulenka@seznam.cz

Barbora Vaverková

Učo 156303, B – SO MV kombinované, 156303@mail.muni.cz

Vyučující: Mgr. Igor Nosál, Ph.D.

Datum odevzdání: 6. 12. 2005

Obsah:

Vymezení předmětu a cíle výzkumu	3
Výzkumná otázka	3
Přehled odborné literatury	4
Tištěné zdroje	4
Www stránky	5
Předmět studie	6
Výzkumná jednotka.....	6
Strategie výzkumu a metody sběru dat	6
Výzkumná strategie	6
Měření	7
Identifikace klíčových konceptů:	7
Teoretické hypotézy:	7
Operacionalizace:	8
1. Postoj.....	8
2. Rodičovská dovolená	8
3. Gender role	9
4. Věk	9
5. Vzdělání	9
6. Náboženská příslušnost.....	9
7. Sociální třída.....	10
Pracovní hypotézy	10
Rozpočet	10

Vymezení předmětu a cíle výzkumu

Výzkumné téma jsme zvolili z důvodu aktuálnosti nástupu relativně nového fenoménu tj. muže na rodičovské dovolené. Tímto pojmem rozumíme muže, který se namísto ženy – matky ujal role vychovatele a pečovatele o dítě od ranného dětství a zároveň se tímto vzdal role živitele rodiny, alespoň z větší části. Tento model není v ČR ještě dosti zažitý a nabízí široké pole sociologického i jiného zkoumání.

V tomto výzkumu nás bude zajímat, jaký je postoj mužů v závislosti na jejich věku, úrovni vzdělání a sociální třídě k rodičovské dovolené, respektive k možnosti ujmout se role muže na rodičovské dovolené namísto ženy. Dále a především nás bude zajímat, zdali a jak se tento postoj bude vyvíjet v čase. Chceme zachytit v jakém stadiu změny v pojetí maskulinity jsou muži z dříve tradičního pojetí hegemonické maskulinity na nové pojetí „otcovské“ maskulinity a jak vnímají tzv. rodinného muže¹ [Blankenhorn], který by měl být současnou kulturní normou „ideálního“ správného otce.

Naším cílem je obhájit nebo vyvrátit hypotézy, popsat a vysvětlit tendence vývoje této problematiky a přispět tak k poznání procesu vývoje pojetí mužských a ženských rolí ve společnosti. Výsledek výzkumu může sloužit jednak veřejnosti k poznání těchto procesů a postojů, ale především sociálním vědcům k ustavování teorií.

Výzkumná otázka

Jak se mění postoj českých mužů k rodičovské dovolené v čase?

Kontext výzkumu

Poprvé byl institut rodičovské dovolené (dále jen RD) zaveden ve Švédsku v r. 1974 a poté i v dalších evropských zemích. Do té doby byla péče o dítě pokládána za výlučnou záležitost matky. Smyslem zavedení RD bylo a zůstává ve všech zemích zrovnoprávnění šancí muže a ženy na trhu práce a v rodině.

Institut RD má v každé zemi jiné podmínky a jiný rozsah péče o dítě. V ČR se RD poskytuje muži i ženě. Ženě po skončení mateřské dovolené, do věku 3 let dítěte, muži již

¹ Rodinný muž chápe sám sebe jako chleboďárce, ale zároveň je aktivním otcem, morální autoritou dětí a milujícím partnerem jejich matky, tráví čas s rodinou a dělí se s partnerkou o domácí práce. (Zdroj: Doválelová, J: Maminka + tatínek = mamínek. Mediální obraz mužů na rodičovské dovolené [online]. Dostupné na: <<http://www.genderonline.cz>>)

od narození dítěte rovněž do věku 3 let. Žena i muž žádají o RD u svého zaměstnavatele. V souvislosti s RD je jim poskytnut tzv. rodičovský příspěvek, což je částka státní sociální podpory, na kterou má nárok rodič, který celodenně a řádně pečuje o dítě.

Přes značnou podporu státu není možnost vykonávání RD muži stále příliš využívána. Roli zde nepochybně hrají přetrvávající stereotypy týkající se rozdělení genderových rolí v rodině a organizace pracovní sféry podporující ve výdělečné aktivitě spíše muže nežli ženy.

Podle statistických údajů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR za rok 2002 muži na RD netvoří žádnou homogenní skupinu. Mezi těmito muži jsou zastoupeni muži všech úrovní vzdělání, různých věkových kategorií z různých krajů ČR.

Přehled odborné literatury

Tištěné zdroje

- Connell, R.W. 2000. „Understanding Men: Gendered Sociology and the New International Research on Masculinities.“ Sydney: University of Sydney
- Čermáková, M. 1997. *Rodina a měnící se gender role: sociální analýza české rodiny*. Praha:
- Čermáková, M., Maříková, H., Tuček, M. 1995. „Role mužů a žen v rodině a společnosti I., II.“ *Data a fakta*, č. 5, 4 strany
- Čermáková, M., Maříková, H., Tuček, M. 1995. „Role mužů a žen v rodině a společnosti I., II.“ *Data a fakta*, č. 6, 4 strany
- Haas, L, Hwang, C. P. 1995. *Fatherhood and Corporate Culture in Sweden*. (unpublished paper)
- Mander., R. 2004. *Men and maternity*. London; New York : Routledge. 201 str.
- Maříková, H. 1997. „Žena v zaměstnání a muž v rodině?“ *Sociální politika*, r. 23, č. 4, s. 9-10. ISSN 0049-0961
- Maříková, H. 1999. *Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé*. Working Papers 99:6, SoÚ AV ČR, ISBN 80-85950-69-3
- Maříková, H., Věšínová, eds. 1999. „Proměna rolí muže a ženy v rodině“ *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund
- Maříková, H. 2001. *Proměny současné české rodiny. Rodina – gender – stratifikace*. Praha: SLON. 170 s. ISBN 80-85850-93-1.
- Maříková, Hana 2003. „Rodičovská dovolená a muži“ *Gender, rovné příležitosti*, výzkum 1-2:6-7

- Maříková, H. 2003. „Participace otců v současné rodině“ *Rovné příležitosti mužů a žen při sladování práce a rodiny?* Praha: Sociologický ústav AV ČR. P.p.39-64
- Maříková, H., Radimská, R. 2003. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*. Závěrečná zpráva projektu MPSV. Pp. 103
- Matoušek, O. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon. 161 s. ISBN: 80-86429-19-9
- Možný, I. 1990. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Brno: nakladatelství Blok. 182 s. ISBN: 80-7029-018-8
- Možný, I. 1999. *Sociologie rodiny: její vývoj, teorie a základní problémy*. Praha: SLON. 250 str. ISBN 80-85850-75-3
- Oakleyová, A. 2002. *Pohlaví, gender a společnost*. Portál. Praha 171 s. ISBN 80-7178-403-6
- Příb, J. 2002. *Mateřská a rodičovská dovolená*. Praha: Grada. 155 s. ISBN: 80-247-0216-9
- Singly, F. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. 128 str. ISBN: 80-71782-49-1
- Sociologický ústav AV ČR. Working Papers č. 8/1997. 92 str.
- Šmídová, I. 2003. „Matkové“. In *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-86598-61-6

Www stránky

- Resources* [online]. The Markle Foundation, c2004 [cit. 2005-12-05]. Dostupný z www: <<http://www.markle.org/resources>>.
- Rodina Online - o rodičích, dětech a jak být spolu...* [online]. Rodina Online, c1999-2005 [cit. 2005-12-05]. Dostupný z www: <<http://www.rodina.cz>>.
- Www.genderonline.cz* [online]. Sociologický ústav AV ČR, Gender & sociologie [cit. 2005-12-05]. Dostupný z www: <<http://www.genderonline.cz>>.
- Občanská společnost - informační server* [online]. Econect, c2003 – 2005 [cit. 2005-12-05]. Dostupný z www: <<http://www.obcan.ecn.cz>>.
- Paternity leave: What are the options for dads? *BabyCenter* [online]. BabyCenter LLC, c1997-2005 [cit. 2005-12-05]. Dostupný z www: <<http://www.babycenter.com/refcap/8258.html>>.
- APERIO - Rodina a společnost* [online]. Aperio, c2005 [cit. 2005-12-05]. Dostupný z www: <<http://www.aperio.cz/rodina>>.
- HR servis pro personalisty a management* [online]. Dashöfer Holding, Ltd. a VERLAG DASHÖFER, nakladatelství, spol. s r.o., c2005 [cit. 2005-12-05]. Dostupný z www: <<http://www.hrportal.cz>>.

Předmět studie

Výzkumná jednotka

Výzkumnou jednotkou našeho projektu jsou muži české národnosti, ve věkové skupině 18 až 45 let různé úrovně vzdělání, náboženské příslušnosti i sociální třídy, což nám umožní zjednodušit vyhledávání výzkumné jednotky.

Danou věkovou skupinu jsme zvolili z pragmatických důvodů, jako skupinu obyvatel ČR mužského pohlaví, která je ve věku obvyklém ke splnění předpokladu otcovství. Výzkum bude prováděn dotazováním přímo na ulici. Terénní pracovníci budou klást mužům spadajících do zvolené věkové skupiny otázky z dotazníku, tím získáme reprezentativní vzorek respondentů, a sami budou odpovědi zaznamenávat, čímž bude zaručen stejný způsob vyplnění a vyšší upřímnost, protože muži budou nuceni se nad otázkami zamyslet. Počet mužů účastnících se našeho výzkumu bude celkem 1000. Výzkum bude prováděn ve větších městech a vybraných vesnicích každého regionu ČR.

Výhodou by mělo být vytvoření poměrně komplexního pohledu na vývoj názoru na model „muž na rodičovské dovolené“ napříč věkovým spektrem v rámci výzkumné jednotky. Nevýhodou spatřujeme v nereálnosti zaručit přítomnost menšinové populace České republiky ve zkoumaném vzorku a tudíž nemožnost vztáhnout výsledky výzkumu na Českou republiku jako celek.

Strategie výzkumu a metody sběru dat

Výzkumná strategie

Náš výzkum je kvantitativní povahy. Zajímáme se o jisté aspekty problematiky v rámci početné subpopulace (části populace). Budeme jej provádět pomocí deduktivní metody, neboť směřujeme k obhájení či vyvrácení hypotéz na základě zjištěných údajů.

Z časového hlediska a hlediska zaměření na výzkumnou jednotku jsme zvolili kohortovou analýzu v rámci longitudiální strategie, protože budeme zkoumat vývoj jistého názoru subpopulace během předem určeného časového úseku. Tímto časovým úsekem stanoveným longitudiálním plánem myslíme období budoucích 10 let, tzn. od roku 2006 do roku 2016. Samotný sběr dat budeme opakovat jedenkrát za dva roky po stanovenou dobu vždy v lednu daného roku (jedná se tedy o časové úseky: leden roku 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 a 2016). Celkem provedeme tudíž 6 měření, při kterých bude zachován tentýž postup sběru dat (viz Výzkumná jednotka).

Volba této strategie by nám v souladu s výzkumnou otázkou měla objasnit zda námi stanovené hypotézy jsou správné nebo jsou vyvráceny. Za výhodu zvolené strategie pokládáme především unikátní zmapování vývoje postoje k fenoménu „muž na rodičovské dovolené“ v České republice v daném čase.

Jako metodu sběru dat jsme zvolili, jak již bylo zmíněno, formu dotazníku s důrazem na jednoduchost a přesnost. Takto získaná statistická data nám přinesou nomotetické vysvětlení jak vývoje fenoménu muže na RD, tak vývoje vnímání genderových rolí současnou společností mužů v ČR.

Nevýhodou zvolené metody je riziko zkreslení výsledků výzkumu na základě nepřesného sestavení dotazníku nebo kladení nerelevantních, nevhodných či zbytečně složitých otázek, které nebudou respondenty pochopeny. Dotazování má na druhou stranu i spoustu výhod, mezi něž patří především možnost získat velké množství dat v relativně krátkém časovém období (osobní, telefonické a elektronické dotazování).

Měření

Identifikace klíčových konceptů:

Na základě výzkumné otázky stanovujeme za klíčové koncepty našeho výzkumu koncept postoj a rodičovská dovolená, které jsou zároveň proměnnými. Dále je třeba uvážit koncepty mužských a ženských rolí (tedy gender role), jejichž dimenze se pomocí našeho výzkumu upřesní. Dalšími koncepty pak mohou být věk, úroveň vzdělání, náboženská příslušnost a sociální třída. Tyto koncepty budeme dále operacionalizovat pomocí určení dimenzí a indikátorů těchto dimenzí. Prostřednictvím zvolených indikátorů tyto koncepty definujeme.

Teoretické hypotézy:

Postoj českých mužů k rodičovské dovolené se s postupujícím časem mění.

Muži preferují tradiční přístup k rozdělení genderových rolí.

Postoj českých mužů k rodičovské dovolené do jisté míry ovlivňuje jejich věk, vzdělání, náboženská příslušnost a sociální třída.

Operacionalizace:

1. Postoj

Pojem postoj chápeme jako názor respondenta na fenomén muže na rodičovské dovolené, který může pro náš výzkum nabývat čtyř dimenzí. Těmito dimenzemi máme na mysli postoj odmítavý, převážně odmítavý, převážně kladný a kladný:

- Kladný postoj: respondent je příznivě nakloněný k dané problematice

Indikátory: – může to být finančně výhodné
– muž tímto umožní matce neztratit kontakt s okolním světem
– kdybych měl dítě, udělal bych to taky tak

- Převážně kladný postoj: respondent tuto možnost připouští jako potenciálně vhodnou

Indikátory: – myslím, že by to mohla být dobrá zkušenost
– budu o tom do budoucna uvažovat

- Převážně záporný postoj: respondent není příliš nakloněn této problematice, ale také ji zcela neodmítá

Indikátory: – je to zajímavá volba, ale já bych se tak asi nerozhodl
– možná bych nebyl proti, ale žena by nechtěla
– když se to někomu zdá dobré, ať to zkusí

- Odmítavý postoj: respondent zcela nesouhlasí s danou problematikou

Indikátory: – pro dítě to nebude dobré
– muž na rodičovské dovolené je zženštilý
– moje víra nepřipouští postoupení ženské role muži
– děti má vychovávat žena
– muž v této roli vypadá směšně (styděl bych se za to)

2. Rodičovská dovolená

Zákoník práce (Zákon č. 65/1965 Sb., §158) k termínu rodičovská dovolená říká: „K prohloubení péče o dítě je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnankyni a zaměstnanci na jejich žádost rodičovskou dovolenou. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte po skončení mateřské dovolené a otci od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let.“

Nominální definici jsme si stanovili v souladu s tímto zákonem a to, že muž na rodičovské dovolené je muž, který plně zastane funkci opatrovatele dítěte a roli matky v domácnosti po určitou dobu. Neznamená to samozřejmě úplnou výměnu rolí muže a ženy

(což by měnilo smysl této funkce), ale máme tím na mysli, že muž se bude dítěti věnovat ve stejném rozsahu jako matka, bez ohledu na vztah k domácnosti, kde mohou být tradiční role zachovány.

3. Gender role

Gender rolemi máme na mysli tradičními úlohu muže a ženy v rodině, tak jak je společností považována za běžnou. Role tedy dělíme na roli ženy a muže:

- Role ženy – žena byla vždy brána jako matka a pečovatelka, která zabezpečuje chod domácnosti a stará se o její členy.
- Role muže – muž vždy zastával funkci živitele rodiny a vykonával v domácnosti fyzické práce pro její údržbu a správný chod. V našem výzkumu nás bude primárně zajímat role muže a pojetí mužskosti.

4. Věk

Věk představuje konkrétní stáří respondentů. Pro náš výzkum využijeme věkový rozsah od 18-45 let. Existuje zde předpoklad, že jiný názor budou zastávat muži mladšího věku a jiný muži starší. Taktéž zde hraje roli, jestli je muž již ženatý či nikoliv, resp. zda žije s družkou či nikoliv, jak dlouho je již ženatý (žije s partnerkou), případně zda se chystá založit rodinu či nikoliv apod.

5. Vzdělání

V našem výzkumu bereme v potaz nejvyšší dosažené vzdělání, které má pro náš výzkum pět dimenzí a to vzdělání:

- základní,
- vyučen,
- středoškolské s maturitou,
- vyšší odborné
- vysokoškolské.

6. Náboženská příslušnost

Nominální definicí náboženské příslušnosti je pro náš výzkum víra v boha. Neohlížíme se tedy na konkrétní druh náboženství, a proto volíme pouze dimenze věřící a nevěřící:

- Věřící – člověk, který má jakékoli náboženské vyznání.
- Nevěřící – člověk, který nemá žádné náboženské vyznání ani víru v nadpřirozené bytosti, která by ovlivňovala jeho myšlení, chování či konání.

7. Sociální třída

Sociální třídy tvoří skupiny jedinců, mezi kterými jsou socioekonomické rozdíly vedoucí k rozdílům v jejich materiální prosperitě a moci. Existuje třída vyšší, nižší a třída pracujících. Pro náš výzkum jsme stanovili nominální definici, která říká, že sociální třídy jsou skupiny jedinců, které mezi sebou rozdělujeme podle měsíčního příjmu. Příjmem je zde myšlena mzda, renta, podpora v nezaměstnanosti a ostatní finanční příjmy. Podle výše příjmu, který muž pravidelně získává, rozdělíme příjem na nízký, střední vyšší a vysoký:

- Nízký příjem – měsíční příjem do 10 000 Kč
- Střední příjem – měsíční příjem od 10 001 do 25 000 Kč
- Vysoký příjem – měsíční příjem nad 25 000 Kč

Pracovní hypotézy

V současnosti mají muži neutrální postoj k mužům na mateřské dovolené a postupem času se postoj stává více kladný.

Muži jsou stále ochotnější přijmout roli otce na RD.

Postoj starších respondentů je odmítavější než postoj mladších.

Pro vzdělanější respondenty je muž na rodičovské dovolené přijatelnější.

Postoj věřících mužů k mužům na mateřské dovolené je vesměs odmítavý.

Čím vyšší sociální třídě muži náleží, tím odmítavější je jejich postoj.

Rozpočet

Předpokládaný rozpočet našeho výzkumu bude zahrnovat náklady na kancelářské potřeby (papír, tužky apod. potřebné k provedení dotazníkového šetření), náklady spojené s komunikací prostřednictvím telefonu, internetu apod., dále náklady na elektronické zpracování dotazníku (včetně platu zpracovatele) a v neposlední řadě náklady na mzdy terénních výzkumníků.